

## **ВДОСКОНАЛЕННЯ УПРАВЛІННЯ КАПІТАЛІЗАЦІЄЮ ТА ЛІКВІДНІСТЮ БАНКІВСЬКОЇ СИСТЕМИ**

**Постановка проблеми.** Підвищення рівня капіталізації та ліквідності окремих банків і банківської системи в цілому є одним із важливих завдань подальшого розвитку вітчизняної фінансово-кредитної системи. Протягом останніх п'яти років банківська система України значно зміцніла і стала фінансово більш стійкою. Капітал банківської системи порівняно з 2001 р. зріс майже в чотири рази і перевищив 21 млрд. грн., що складає близько 5,7 % внутрішнього валового продукту держави.

Активи і зобов'язання банків зростали навіть більш високими темпами, ніж капітал і на 01.09.2005 складали близько 47 % і 40 %, відповідно, від внутрішнього валового продукту, суттєво поліпшилася їх структура. Так, вклади населення за цей період зросли в дев'ять разів і досягли 16 % від внутрішнього валового продукту. Тільки за період січень-серпень 2005 р. вклади населення зросли на 43 %. Відповідними темпами зростали й кредитні вкладення банків, які сьогодні складають близько 34 % від внутрішнього валового продукту.

Відповідно до зростання зазначених показників поліпшилися й фінансові результати діяльності вітчизняних банків. За січень-серпень 2005 р. їх прибутки склали близько 1,3 млрд. грн., що суттєво впливає на стабільність їх роботи і підвищення рівня ліквідності всієї банківської системи.

Найбільш поширеним підходом є загальне визначення ліквідності банку як його здатність забезпечити своєчасне виконання своїх грошових зобов'язань, яка визначається збалансованістю між строками і сумами погашення розміщених активів та строками і сумами виконання зобов'язань банку, а також строками та сумами інших джерел і напрямів використання коштів (надання кредитів, інші витрати). Ліквідними активами є кошти в касі, на рахунках, які відкриті в Національному банку та інших банках, а також активи, що можуть бути швидко проконвертовані в готівкові чи безготівкові кошти.

Певною мірою ці кошти пов'язані з поняттям капіталу банку, а тому, на наш погляд, цілком логічним є поєднання проблем управління ліквідністю і капіталізацією банківської системи. Як аксіома сприймається теза про те, що чим вищим є рівень капіталізації, тим вищим буде і рівень його ліквідності. Однак на практиці ці поняття пов'язані між собою більш складним чином, що і визначає наукову і практичну значимість поставленої проблеми.

**Аналіз останніх публікацій.** У вітчизняній і зарубіжній літературі дослідженню проблем капіталізації та ліквідності банківської системи приділяється особливо велика увага. Широко відомі наукові праці А.М. Мороза, О.І. Лаврушина, А.М. Тавасієва, А.В. Шаповала, Ф.С. Мишкіна, М.І. Савлука, А.А. Пересади, Г.С. Панової, С.В. Науменкової, Дж. Сінкі, В.М. Шелудько та ін.

Однак залежно від цілей аналізу або досліджень окремі науковці дають різні тлумачення цієї категорії. Так, наприклад, Джозеф Д. Сінкі (мол.) зазначає: “Вимога ліквідності означає, що фінансові активи повинні бути доступні для їх власників у якомога коротші терміни (протягом дня або й того менше) по номіналу” [11, с. 460]. На думку В.О. Купчинського та О.С. Улініча, ліквідність слід розглядати як здатність банку відповісти на можливі ризики [5, с. 23].

В.М. Шелудько характеризує ліквідність як “...спроможність банку відповідати за своїми зобов'язаннями в терміни і без втрат, тобто відображає спроможність банку забезпечити своєчасне виконання своїх грошових зобов'язань перед клієнтами банку” [12, с. 294].

Ф.С. Мишкін під ліквідністю розуміє “... легкість і швидкість, з якими певний актив може перетворюватися у засіб обміну... Гроші є найбільш ліквідними з усіх активів, бо вони є засобом обміну” [6, с. 58].

Для О.І. Лаврушина “ліквідність – одна із узагальнених якісних характеристик діяльності банку, що обумовлює його надійність. Ліквідність банку – здатність своєчасно і без втрат виконати свої зобов'язання перед вкладниками і кредиторами” [2, с. 140].

Автори підручника “Банковское дело: управление и технологии” (за редакцією А.М. Тавасієва) визначають: “Ліквідність (від лат. liquidus – текучий, рідкий) в найбільш загальному плані – це швидкість і легкість реалізації, зворотного перетворення цінностей, активу в гроші” [3, с. 137]. На наш погляд, достатньо вузько визначає ліквідність комерційного банку і Г.С. Панова: “В цілому ліквідність банку передбачає можливість продавати ліквідні активи, придбавати грошові кошти в центральному банку і здійснювати емісію акцій, облігацій, депозитних і ощадних сертифікатів, інших боргових інструментів. Ліквідність для комерційного банку є здатністю забезпечити

своєчасне виконання в грошовій формі своїх зобов'язань по пасиву. Ліквідність банку визначається збалансованістю активів і пасивів банку, ступенем відповідності термінів розміщення активів і залучених банком пасивів” [9, с. 34].

На думку Пітера С. Роуза, “банк вважають ліквідним, якщо він має доступ до коштів, які можна залучити за розумною ціною саме в той момент, коли вони необхідні. Це означає, що банк або вже має необхідну суму ліквідних коштів, або може швидко їх одержати з допомогою позик або активів” [10, с. 323].

Підсумовуючи різні визначення ліквідності, зазначимо, що в основному вони охоплюють зміст цього поняття. Разом з тим можна констатувати, що вирізняються два підходи до визначення ліквідності: її розуміють або як запас або як потік. Запас характеризує ліквідність банку на певний момент часу, його здатність відповідати за своїми поточними зобов'язаннями і, зокрема, за рахунками до запитання. Як потік ліквідність характеризується за певний період або на перспективу, тоді як з точки зору запасу вона має звужений характер. При розгляді ліквідності як потоку основна увага приділяється можливості забезпечення трансформації менш ліквідних активів у більш ліквідні, а також додатковому притоку коштів, включаючи одержання позик.

З поняттям “ліквідність” тісно пов'язане поняття “платоспроможність”, під якою розуміють не тільки можливість перетворення активів у швидкоореалізовувані, але ще й спроможність юридичної чи фізичної особи виконати свої платіжні зобов'язання у повному обсязі. Тому ліквідність можна розглядати як необхідну та обов'язкову умову платоспроможності, контроль за виконанням якої бере на себе не тільки сама юридична чи фізична особа, а й певний орган зовнішнього контролю і нагляду.

**Невирішені раніше частини проблеми.** Банківська діяльність піддається ризику ліквідності – ризику недостатності надходжень грошових коштів для покриття їх відпливу, тобто ризику того, що банк не зможе розрахуватися в строк за власними зобов'язаннями у зв'язку з неможливістю за певних умов швидкої конверсії фінансових активів у платіжні засоби без суттєвих втрат. У зв'язку з цим банки повинні постійно управляти ліквідністю, підтримуючи її на достатньому рівні для своєчасного виконання всіх прийнятих на себе зобов'язань з урахуванням їх обсягів, строковості й валюти платежів, забезпечувати потрібне співвідношення між власними та залученими коштами, формувати оптимальну структуру активів із збільшенням частки високоякісних активів з прийнятним рівнем кредитного ризику

для виконання правомірних вимог вкладників, кредиторів і всіх інших клієнтів.

**Мета статті** полягає у дослідженні проблем капіталізації та ліквідності банківської системи України, а також розробці пропозицій щодо підвищення їх рівня на основі методів управління й регулювання банківської діяльності.

**Основна частина.** Контроль за станом капіталу банку з боку Національного банку України здійснюється на основі нормативу Н1, а за станом ліквідності – на основі наступних нормативів: миттєвої ліквідності (Н4), поточної ліквідності (Н5) та короткострокової ліквідності (Н6).

Норматив миттєвої ліквідності встановлюється для контролю за здатністю банку забезпечити своєчасне виконання своїх грошових зобов'язань за рахунок високоліквідних активів (коштів у касі та на кореспондентських рахунках). Він визначається як співвідношення суми коштів у касі та на кореспондентських рахунках до зобов'язань банку, що обліковуються за поточними рахунками. Нормативне значення показника Н4 має бути не менше 20 %.

Норматив поточної ліквідності встановлюється для визначення збалансованості строків і сум ліквідних активів та зобов'язань банку і для його розрахунку враховуються вимоги і зобов'язання банку з кінцевим строком погашення до 30 днів (включно). Розраховується цей показник як співвідношення активів первинної та вторинної ліквідності до зобов'язань банку з відповідними строками виконання.

До активів первинної та вторинної ліквідності при розрахунку нормативу поточної ліквідності належать:

- готівкові кошти;
- банківські метали;
- кошти на кореспондентських рахунках, які відкриті в Національному банку та інших банках;
- строкові депозити, які розміщені в Національному банку та інших банках;
- боргові цінні папери, що рефінансуються та емітовані Національним банком, у портфелі банку на продаж та на інвестиції;
- боргові цінні папери в портфелі банку на продаж та на інвестиції;
- надані кредити.

До зобов'язань необхідно віднести:

- кошти до запитання;
- короткострокові та довгострокові кредити, які одержані від Національного банку та інших банків;
- кошти бюджету України;

- строкові депозити інших банків та клієнтів;
- цінні папери власного боргу, емітовані банком;
- субординований борг банку;
- зобов'язання і вимоги за всіма видами гарантій, порук, авалів;
- зобов'язання з кредитування, що надані клієнтам і банкам.

Нормативне значення показника Н5 має бути не менше 40 %. Норматив короткострокової ліквідності встановлюється для контролю за здатністю банку виконувати прийняті ним короткострокові зобов'язання за рахунок ліквідних активів і визначається як співвідношення ліквідних активів до короткострокових зобов'язань.

До розрахунку нормативу короткострокової ліквідності включаються ліквідні активи та короткострокові зобов'язання з початковим строком погашення до одного року.

До ліквідних активів при розрахунку нормативу короткострокової ліквідності відносять: готівкові кошти; банківські метали; кошти на кореспондентських рахунках, що відкриті в Національному банку та інших банках; короткострокові депозити, що розміщені в Національному банку та інших банках; короткострокові кредити, що надані іншим банкам.

До короткострокових зобов'язань слід включати: кошти до запитання; кошти бюджету України; короткострокові кредити, які одержані від Національного банку та інших банків; короткострокові депозити інших банків і клієнтів; короткострокові цінні папери власного боргу, емітовані банком; зобов'язання за всіма видами гарантій, порук, авалів; зобов'язання з кредитування, які надані банкам і клієнтам.

Нормативне значення нормативу Н6 має бути не менше 20 %.

Відповідно до Положення про порядок створення і державної реєстрації банків, відділень, їх філій, представництв коефіцієнт загальної ліквідності (КЛ1), що характеризує рівень ймовірності погашення поточних зобов'язань за рахунок оборотних активів, повинен розраховуватися наступним чином:

$$\text{КЛ1} = \frac{\text{підсумок розділу II активу} + \text{рядок 270}}{\text{підсумок розділу IV пасиву} + \text{рядок 360}}$$

Теоретичне оптимальне значення КЛ 1 повинно бути в межах 2,0-2,5.

Коефіцієнт поточної ліквідності (КЛ2), що характеризує те, наскільки ймовірно погашення поточних зобов'язань за рахунок грошових коштів і їх еквівалентів, поточних фінансових інвестицій та дебіторської заборгованості, розраховується за формулою:

$$\text{КЛ2} = \frac{\text{підсумок розділу II активу} - \text{рядки 100, 110, 120, 130, 140} + \text{рядок 270}}{\text{підсумок розділу IV пасиву} + \text{рядок 360}}$$

Теоретичне оптимальне значення КЛ2 знаходиться в межах 0,7-0,8.

Коефіцієнт абсолютної ліквідності (КЛЗ), що характеризує наскільки ймовірне негайне погашення поточних зобов'язань за рахунок грошових коштів і їх еквівалентів та поточних фінансових інвестицій, можна визначити:

$$\text{КЛЗ} = \frac{\text{підсумок розділу II активу} + \text{рядок 270}}{\text{підсумок розділу IV пасиву} + \text{рядок 360}}$$

Теоретичне оптимальне значення КЛЗ повинно бути в межах 0,2-0,25.

Показниками фінансової стійкості також є коефіцієнт співвідношення залучених і власних коштів (власного капіталу) (КЗВ), що характеризує розмір залучених коштів на 1 грн. власних коштів (власного капіталу) та коефіцієнт фінансової незалежності (КФН), що визначає співвідношення власних коштів (власного капіталу) до зобов'язань.

$$\text{КЗВ} = \frac{\text{підсумок розділу III пасиву} + \text{підсумок розділу IV пасиву} + \text{рядки 420, 630}}{\text{підсумок розділу I пасиву}}$$

$$\text{КФН} = \frac{\text{підсумок розділу I пасиву}}{\text{підсумок розділу III пасиву} + \text{підсумок розділу IV пасиву} + \text{рядки 420, 630}}$$

Теоретичне оптимальне значення КЗВ – не більш ніж 1,0, а теоретичне оптимальне значення КФН повинно бути не менше ніж 0,2.

Як свідчить аналіз, показники ліквідності та фінансової незалежності безпосередньо залежать від стратегії управління активами та пасивами комерційних банків у забезпеченні банківської ліквідності. На нашу думку, ці стратегії повинні різнитися для малих і крупних банків. Так, управління активами малих банків повинно базуватися на тому, що ці банки надають позики невеликим підприємствам і домогосподарствам, а обсяг депозитів, зазвичай, перевищує обсяги кредитувань, оскільки типовою проблемою є пошук надійних позичальників. При цьому надлишкові фонди можуть бути інвестовані в державні цінні папери, забезпечуючи додатковий прибуток і значний запас ліквідності.

Власні фонди невеликі банки поповнюють за рахунок депозитів, отриманих від своїх клієнтів, які для таких банків є достатньо

стабільним і надійним джерелом. Характеризуючи рівень ризиковості такої стратегії, можна впевнено стверджувати, що вона є безризиковою.

На відміну від малих банків, активи великих комерційних банків складаються зі значних за обсягами позик, а тому вони часто стикаються з проблемою залучення значних за обсягами сум депозитів. Ця проблема вирішується шляхом розгортання значної філіальної мережі і регіонального перетікання ресурсів, розробки додаткових стимулюючих форм і програм залучення депозитів фізичних і юридичних осіб тощо.

Крупні банки поповнюють свої фонди за рахунок залучення коштів крупних кредиторів. Однак слід мати на увазі, що такі позички здебільшого носять короткостроковий характер, їх треба постійно відновлювати, а тому така стратегія є значно ризиковішою за попередню, вимагає більше уваги, високого рівня кваліфікації фахівців, нових методів управління, створення нових управлінських структур тощо. В разі суттєвих похибок у цій стратегії банк може опинитися у стані фінансової скрути, втрати ліквідності або й банкрутства. Тому кожен банк повинен розробити відповідну власну стратегію управління ліквідністю, метою реалізації якої є забезпечення фінансової стійкості банку.

Зазвичай, під управлінням ліквідністю розуміють сукупність підходів та методів, за допомогою яких здійснюється діагностика і планування ліквідності та досягається оптимальне співвідношення між активами і пасивами за обсягами, термінами, валютами, що дає змогу банку не допустити настання ризику незбалансованості ліквідності.

Основними принципами управління ліквідністю повинні бути: єдність внутрішніх і зовнішніх регулятивних вимог; прогнозованість, узгодженість, оптимізація та ефективність, а сам процес управління може здійснюватися на основі використання методів: фондового пулу, розподілу коштів, збалансування активів і пасивів, розриву ліквідності, джерел і напрямків використання коштів і застосування системи показників. При цьому слід зазначити, що одні методи краще застосовувати при плануванні та прогнозуванні показників ліквідності, інші – при діагностиці стану ліквідності, а деякі з них, такі, як метод показників, розриву та управління активами і пасивами можуть ефективно використовуватися в обох випадках (табл. 1).

Загальноствановленими підходами до управління ліквідністю комерційних банків, які вироблені практикою, є забезпечення ліквідності за рахунок активів (управління ліквідністю через управління активами), використання запозичених ліквідних коштів

для задоволення попиту на грошові кошти (управління пасивами) або ж збалансоване управління ліквідністю (активами і пасивами).

Таблиця 1

### Характеристика на напрямки використання методів управління ліквідністю

Назва і характеристика методу управління ліквідністю	Напрямок діагностики стану ліквідності	Використання планування та прогнозування показників ліквідності
1. Метод фондowego пулу (котловий): кошти із різних джерел об'єднуються в один фонд (пул), а потім розподіляються між окремими активами	-	+
2. Метод розподілу коштів (конверсії): кожен вид пасиву прив'язується до конкретного виду пасиву	-	+
3. Метод збалансування активів і пасивів: оптимізація потоків активів і зобов'язань банку	+	+
4. Метод оцінки розриву ліквідності: розрахунок показників абсолютного і відносного розриву між потоками активів і пасивів у часі	+	+
5. Метод джерел і напрямків використання коштів (нетто-ліквідна позиція): визначення дисбалансу між очікуваними надходженнями і списаннями коштів з рахунку	-	+
6. Метод застосування системи показників (індикаторів), встановлених контролюючими і регулюючими органами	+	+

Перша стратегія вимагає накопичення ліквідних коштів у вигляді ліквідних активів – грошових коштів та швидкоореалізовуваних цінних паперів. Коли виникає потреба в ліквідних коштах, активи вибірково можуть продаватися до тих пір, поки не буде задоволено попит на готівку. В західній літературі такий метод називають методом трансформації активів [10, с. 328]. До ліквідних активів висувають вимоги: наявність власного ринку, відносна стабільність цін, конвертованість. Можливо слід було б додати низький рівень ризику, особливо політичного, короткі терміни реалізації (або трансформації), інформаційну прозорість та технічну доступність. Остання вимога набуває важливого значення у зв'язку з появою електронних грошей та електронної комерції.

Слід зазначити, що хоча вартість трансформації активів є достатньо високою, така стратегія переважно використовується невеликими банками з невеликим рівнем концентрації банківського капіталу та частки ринку.



Друга стратегія, яку називають покупною ліквідністю, полягає у використанні як джерела ліквідних коштів купівлі на грошовому ринку позик (залучення депозитів). Це можуть бути кредити Національного банку, одержані через механізм рефінансування, купівля державних цінних паперів, випуск власних депозитних сертифікатів тощо. Слід зазначити, що такий підхід є достатньо ризиковим і дорогим, однак з точки зору реалізації стратегії банку виправданим.

Максимально використати переваги обох зазначених методів і нівелювати їх недоліки покликаний третій напрямок – стратегія збалансованого управління, відповідно до якої частина очікуваного попиту на ліквідні кошти накопичується у вигляді швидкоореалізовуваних цінних паперів і депозитів інших банків, тоді як інші потреби у високоліквідних коштах забезпечуються попередніми угодами про відкриття кредитної лінії з банками-кореспондентами.

Враховуючи реальну потребу в розробці відповідних стратегій управління ліквідністю нами була проведена класифікація окремих типів портфелів активно-пасивних операцій та здійснена оцінка їх впливу на фінансову стабільність комерційного банку (табл. 2).

**Характеристика типів портфелів активно-пасивних операцій  
та їх вплив на фінансову стабільність комерційного банку**

Категорія портфеля банківських операцій	Вимоги до доходності портфеля	Вимоги до стабільності пасивної частини портфеля
Збитковий	Активна частина складається із непрацюючих активів, а доходність портфеля дорівнює нулю	Пасивна частина портфеля має високу часову стабільність. У тому випадку, коли непрацюючі активи перевищують власний капітал банку, в пасивній частині портфеля переважають довгострокові пасиви з високою часовою стабільністю
Консервативний	Всі активи портфеля мають фіксовану (хеджовану) доходність	Пасивна частина має високий рівень загальної та структурної ліквідності. У випадку, коли непрацюючі активи менші за власний капітал, в пасивній частині балансу переважають пасиви з високим рівнем стабільності
Напівконсервативний	Частина активів може мати нефіксовану (хеджовану) доходність	В пасивній частині портфеля переважають пасиви з середнім рівнем стабільності, але присутні пасиви й з високим рівнем стабільності
Спекулятивний	Частина активів не має фіксованої (хеджованої) доходності	У пасивній частині портфеля переважають пасиви з низьким рівнем часової стабільності

Класифікацію було здійснено за наступними категоріями портфелів банківських операцій: збитковий, консервативний, напівконсервативний, спекулятивний. Залежно від зазначених категорій портфеля його доходність зростає і в останньому варіанті стає ризиково високою. Пасивна частина портфеля, як засвідчив аналіз, змінюється, відповідно, від характеристик з високою часовою стабільністю до характеристик, коли в пасивній частині переважають елементи з низьким рівнем часової стабільності.

Проведений аналіз дозволив здійснити загальну характеристику взаємозв'язку та взаємозалежності показників ліквідності комерційного банку від структури активів і пасивів (табл. 3).

Таблиця 3

### Характеристика взаємозв'язку та взаємозалежності показників ліквідності зі структурою активів і пасивів комерційного банку

Рівень залежності в ієрархічній структурі управління	Показник	Чисельне співвідношення
1. Характеристика показників управління високоліквідними активами	Миттєва ліквідність  Співвідношення високоліквідних і робочих активів  Ліквідність за строковими зобов'язаннями	Високоліквідні активи > 0,2 поточних активів  Високоліквідні активи > 0,2 робочих активів  Робочі активи < 0,5 строкових зобов'язань
2. Характеристика показників управління постійними активами	Загальна ліквідність	Високоліквідні та робочі активи > сукупні зобов'язання
3. Характеристика показників управління структурою робочих активів і пасивів	Питома вага поточних ресурсів у зобов'язаннях Індекс процентного ризику  Поточна ліквідність  Короткострокова ліквідність	30 %  Відхилення між строковими групами < 15 %  Частка активів до 30 днів > 40 % зобов'язань  Частка активів до року > 20 % відповідних зобов'язань

Так, наприклад, характеризуючи показники управління структурою робочих активів і пасивів, слід мати на увазі, що недоцільно перевищувати питому вагу поточних ресурсів у зобов'язаннях понад 30 %. При характеристиці поточної ліквідності бажано, щоб частка активів до 30 днів була більшою 40 % від зобов'язань, а при оцінці короткострокової ліквідності частка активів до року була не меншою 20 % від відповідних зобов'язань. При цьому слід також мати на увазі, що відповідна стратегія управління ліквідністю комерційного банку залежить від багатьох чинників, і зокрема, від розміру банку, частоти формування нових вимог і зобов'язань, інтенсивності здійснення операцій, частоти зміни платіжного календаря тощо.

Враховуючи зазначені чинники, нами було здійснено їх групування та запропоновано матрицю формування режиму ліквідності для комерційних банків з різним рівнем концентрації капіталу (табл. 4).

**Обґрунтування схеми побудови режиму ліквідності  
комерційного банку**

Категорія банку за обсягом статутного капіталу	Рівень концентрації капіталу*	Запропонована модель ліквідності за		Частота нових вимог і зобов'язань	Терміни погашення нових вимог і зобов'язань	Інтенсивність операцій	Частота зміни платіжного календаря	Режим ліквідності
		напрямом	динамікою					
малий	0,2-0,3	активи	разова	рідко	дис-кретні	низька	рідко	ламінарний
середній	0,30-0,7	пасиви	дискретна	періодично	змішані	циклічна	періодично	транзитний
великий	0,70-1	активи/ пасиви	безперервна	постійно	безперервні	висока	постійно	стабільний

\* Рівень концентрації капіталу визначено як відношення капіталу конкретного банку до середнього показника капіталу на один банк першої десятки банків.

Так, відповідно до структури вказаної матриці для середнього рівня концентрації банківського капіталу режим буде транзитним, а для високого – стабільним, тоді як для малих банків з низьким рівнем концентрації капіталу цей режим можна характеризувати як ламінарний. Такий підхід є обґрунтованим і цілком виправданим з практичної точки зору.

Управління ліквідністю передбачає, що в разі, коли джерела і обсяги використання ліквідних коштів не співпадають, то в банку виникає розрив ліквідності, який кількісно вимірюється як різниця між сумою задіяних і використаних коштів. Залежно від знака цієї різниці розрив ліквідності може бути позитивним (джерела ліквідних коштів перевищують обсяги їх використання), або негативним (в разі дефіциту ліквідних коштів). В разі надлишку ліквідних коштів вони повинні бути інвестовані в доходні активи, а в разі їх дефіциту – їх необхідно залучити із найбільш дешевих і доступних джерел.

**Висновки.** Послідовність дій менеджерів при реалізації стратегій управління капіталізацією та ліквідністю банку повинна передбачати: розробку прогнозів і планів збалансованої динаміки обсягів і структури депозитів і кредитів; оцінку ймовірності очікуваної динаміки збалансованого зростання грошових потоків і рентабельності діяльності банку; оцінку ліквідності нетто-позиції або її сальдо; розробку системи заходів відповідно до знака розриву

ліквідності. Одним із аспектів управління ліквідністю є наявність ризиків ліквідності, які мають певні цінові та кількісні характеристики.

Ціновий або зв'язаний відсотковою ставкою ризик обумовлений ціною, за якою можна продати активи, і відсотковою ставкою, за якою можна сформувати пасиви. Кількісний ризик визначається залежно від того чи існують активи, які можна продавати, та чи є на ринку можливість придбати кошти незалежно від їх ціни. У тому випадку, коли активи можна реалізувати за номіналом, ціновий ризик, пов'язаний з накопиченою ліквідністю, дорівнює нулю. В разі, коли активи вимушено реалізуються за зниженою ціною, то ціновий ризик буде повністю визначатися розміром цінової знижки, яка, що, на наш погляд, є важливим, залежатиме від того, наскільки відсоткова ставка зросла порівняно з відсотковою ставкою на момент придбання активу.

Ризики управління пасивами виникають у тому випадку, коли банки змушені залучати дорогі депозити, або вони вкрай обмежені на ринку, тобто банк сплачує певну премію за додатковий ризик. В разі доступності коштів ризик управління ліквідністю дорівнює нулю, а банки повинні підтримувати свою кредитоспроможність. У будь-якому випадку, на наш погляд, запобігання або усунення ризиків ліквідності повинно базуватися на вдосконаленні роботи з клієнтами та мінімізації відсоткових витрат. Реалізація таких стратегій повністю відповідає вимогам забезпечення стабільної роботи і фінансової стійкості комерційного банку.

### *Список літератури*

1. Авраменко В. Зміцнення ліквідності банків // Вісник НБУ. – 1998. – № 9. – С. 26-28.
2. Банковское дело: Учебник / Под ред. О.И. Лаврушина. – М.: Финансы и статистика, 2002. – 672 с.
3. Банковское дело: управление и технологии / Под ред. проф. А.М. Тавасиева. – М.: ЮНИТИ-ДАНА, 2001. – 863 с.
4. Банківські операції: Підручник / За ред. В.І. Міщенко, Н.Г. Слав'янської. – К.: Знання, 2006. – 727 с.
5. Купчинский В.А., Улинич А.С. Система управления ресурсами банков. – М.: Экзамен, 2000. – 204 с.
6. Мишкін Ф.С. Економіка грошей, банківської справи і фінансових ринків. – К.: Основи, 1999. – 963 с.
7. Міщенко В.І., Шаповалов А.В., Салтинський В.В., Вядрова І.М. Реорганізація та реструктуризація комерційних банків. – К.: Знання, 2002. – 216 с.
8. Науменкова С.В. Проблеми сбалансованності денежного рынка Украины. – К.: Наукова думка, 1997. – 55 с.
9. Панова Г.С. Анализ финансового состояния коммерческого банка. – М.: Финансы и статистика, 1996. – 272 с.
10. Роуз Питер С. Банковский менеджмент. – М: Дело ЛТД, 1995. – 768 с.

11. Синки Джозеф мл. Управление финансами в коммерческом банке: Пер. с англ. – М: Gatalaxy, 1994. – 712 с.
12. Шелудько В.М. Фінансовий ринок. – К.: Знання, 2002. – 535 с.  
Отримано 27.10.2005

Лис, І.М. Вдосконалення управління капіталізацією та ліквідністю банківської системи [Текст] / І.М. Лис, В.В. Салтинський // Проблеми і перспективи розвитку банківської системи України: зб. наук. праць. – Суми: УАБС НБУ, 2004. – Вип. 14. - С. 36 – 48.